

عریان‌شناسی نیم‌قرن شعر پایداری
(۱۳۹۲-۱۳۴۲)

طاهره قهرمانی فرد

سرشناسه: قهرمانی فرد، طاهره

عنوان و نام پدیدآور: جریان‌شناسی نیم‌قرن شعر پایداری (۱۳۴۲-۱۳۹۲) / طاهره قهرمانی فرد؛ ویراستار علمی و ادبی احمد کنجوری.

مشخصات نشر: تهران: موزه انقلاب اسلامی و دفاع مقدس، انتشارات، ۱۳۹۷.

مشخصات ظاهری: ۳۶۶ ص.؛ ۵/۱۴×۲۱ سم.

شابک: ۹۷۸۶۰۰۸۰۹۴۲۰۳

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه.

موضوع: شعر انقلابی -- قرن ۱۴ -- تاریخ و نقد

موضوع: Revolutionary poetry -- 20th century -- History and criticism

موضوع: شعر فارسی -- قرن ۱۴ -- تاریخ و نقد

موضوع: Persian poetry -- 20th century -- History and criticism

شناسه افزوده: کنجوری، احمد، ۱۳۶۰-، ویراستار

شناسه افزوده: موزه انقلاب اسلامی و دفاع مقدس

رده بندی کنگره: ۱۳۹۷ ق ۸۵/الف / PIR۴۱۹۱

رده بندی دیویی: ۸۳۵۸/۶۰۸۱

شماره کتابشناسی ملی: ۵۵۴۴۲۸۴

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

نام کتاب: جریان‌شناسی نیم‌قرن شعر پایداری (۱۳۴۲-۱۳۹۲)

به کوشش: طاهره قهرمانی فرد

ناشر: انتشارات موزه انقلاب اسلامی و دفاع مقدس

ویراستار: احمد کنجوری

صفحه آرای: علیرضا زمانی

طراح جلد: شبیر ترابی

نوبت چاپ: اول، زمستان ۱۳۹۷

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۴۸/۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۰۹۴-۲۰-۳

نشانی: میدان ونک - بزرگراه شهید حقانی، خیابان سرو، موزه انقلاب اسلامی و دفاع مقدس

تلفن: ۰۲۱-۸۸۶۵۷۰۲۰

فهرست

۱۵	مقدمه
۱۹	تعاریف، مفاهیم
۲۱	پیشینه بحث
۲۴	جیستی جریان‌های شعری معاصر
۲۶	سیر جریان‌های شعری معاصر
۳۱	مروری بر عناوین شعر پایداری
۳۳	تعریف شعر پایداری
۳۶	مهم‌ترین شاخصه‌های محتوایی شعر پایداری
۳۶	۱. تعهد
۳۶	۲. داشتن خاستگاه اجتماعی
۳۷	۳. ایستادگی در برابر ظلم
۳۷	۴. شعری با بن‌مایه‌های دینی
۳۸	۵. القای امید و انتظار موعود
۳۸	شاعران پایداری
۴۱	خلاصه فصل اول
۴۵	جریان شعر پایداری در سال‌های قیام و انقلاب

۴۷	۱-۲- فرامتن‌ها و شعر انقلاب
۴۷	۱-۱-۲- سیاست داخلی
۴۹	۲-۱-۲- فعالیت‌های فرهنگی
۵۱	۳-۱-۲- اقتصاد
۵۲	۴-۱-۲- پانزده خرداد، فصلی نو در ادب فارسی
۵۵	۱-۱-۴- شعر سرایی
۵۸	۱-۲-۴- پیش‌زمینه‌های شعر انقلاب
۵۹	۲-۱-۴- انقلاب و موضع‌گیری‌های شاعران
۶۲	۱-۱-۴- سال‌های اولیه شعر انقلاب
۶۳	۱-۲-۵- سیرت یافتن شعر انقلاب و نو شدن سنت‌ها
۶۶	۲-۲- سامان‌رزی شعر انقلاب
۶۷	۲-۲-۱- گرایش، فرم و سبک
۷۲	۲-۲-۲- تحول در قالب‌ها، سبک و نیمایی
۷۴	۲-۲-۳- شور ترانه‌سرایی
۷۵	۲-۳-۴- موسیقی
۷۷	۲-۳-۵- فضای واژگانی شعر انقلاب
۸۰	۲-۷-۲- شگردهای بلاغی
۸۵	۲-۸- انسجام
۸۶	۳-۲- ساختار محتوایی شعر انقلاب
۸۷	۱. معنویت‌گرایی و تقابل با روشنفکران غرب‌زده
۸۹	۲. بیروزی انقلاب
۹۰	۳. ستایش امام خمینی ^(ره) و شخصیت‌های انقلابی
۹۱	۴. غرب‌ستیزی
۹۱	۵. نكوهش رژیم شاهنشاهی
۹۲	۶. انتقاد
۹۴	۴-۲- خلاصه فصل دوم
۹۵	ساختار زبانی

۹۶

ساختار محتوایی

۹۷

جریان شعر پایداری در سال‌های دفاع مقدس

۹۹

۳-۱- تأثیر فرامتن‌ها بر شعر دوره دفاع مقدس

۹۹

۳-۱-۱- ایران در جنگ

۱۰۳

۳-۱-۲- شعر دفاع مقدس

۱۰۶

۳-۱-۳- ساختار زیبایی شعر دفاع مقدس

۱۰۶

۳-۱-۴- قالب و فرم

۱۱۳

۳-۲-۱- تازگی ژانرها ادبی

۱۱۷

۳-۲-۲- فضای واژگان

۱۲۰

۳-۲-۳- دسته واژگان ویژه جنگ

۱۲۲

۳-۲-۴- کهن‌گرایی واژگان

۱۲۳

۳-۳-۱- اصطلاحات عرفانی

۱۲۶

۳-۳-۲- دسته واژگان دینی و مذهبی

۱۲۷

۳-۳-۳- واژگان محاوره‌ای

۱۲۷

۳-۳-۴- شگردهای زیبایی

۱۲۸

۳-۴-۱- تصویرآفرینی

۱۲۹

۳-۴-۲- نمادگرایی

۱۳۷

۳-۴-۳- ترکیب‌سازی

۱۴۱

۳-۵-۱- موسیقی

۱۴۵

۳-۵-۲- زبان شعر

۱۴۷

۳-۳- عاطفه شعر

۱۴۹

۳-۴- ساختار محتوایی شعر دفاع مقدس

۱۵۰

۳-۴-۱- ژرف‌ساخت عاشورایی

۱۵۳

۳-۴-۲- عرفان و حماسه

۱۵۸

۳-۴-۳- جلوه‌های عرفان شیعی

۱۶۴

۳-۴-۴- وصف شهید و شهادت

- ۱۶۶ ۳-۴-۵- عشق به وطن
- ۱۶۹ ۳-۴-۶- وقایع جنگ
- ۱۶۹ ۳-۴-۷- وصف امام خمینی^(ره)
- ۱۷۳ خلاصه فصل سوم
- ۱۷۴ ساختار زبانی
- ۱۷۵ ساختار محتوایی
- جریان شعر پایداری پس از جنگ
- ۱۷۷
- ۱۷۹ ۴-۱- فرسنگ‌های ناشرگذار بر شعر پس از جنگ
- ۱۸۰ ۴-۱-۱- جرایم سیاسی و اقتصادی
- ۱۸۳ ۴-۱-۲- فراموشی فرهنگی و اجتماعی
- ۱۸۷ ۴-۲- ساختار زبانی شعر پس از جنگ
- ۱۸۷ ۴-۲-۱- قالب‌های شعری
- ۱۸۹ ۴-۲-۲- گرایش به فرم روایی
- ۱۹۳ ۴-۲-۳- رواج منظومه‌پردازی
- ۱۹۶ ۴-۲-۴- کوتاه‌سرایی
- ۲۰۰ ۴-۲-۵- کاریکلماتور و طنز
- ۲۰۳ ۴-۲-۶- موسیقی
- ۲۰۷ ۴-۲-۷- فضای واژگانی
- ۲۱۰ ۴-۲-۸- زبان شعر
- ۲۱۱ ۴-۳- ساختار محتوایی
- ۲۱۳ ۴-۳-۱- رشد شعر انتقادی
- ۲۱۸ ۴-۳-۲- واگویه‌های غرافانه
- ۲۱۹ ۴-۳-۳- سوگ‌سروده‌هایی در رحلت امام خمینی^(ره)
- ۲۲۰ ۴-۳-۴- موعودگرایی

۲۲۲	۴-۳-۵- تلفیق شعر آیینی و پایداری
۲۲۵	۴-۳-۶- هم‌سرایی با نهضت‌های بیداری اسلامی
۲۲۹	۴-۳-۷- تأکید بر تداوم پایداری
۲۳۱	خلاصه فصل چهارم
۲۳۱	ساختارزبانی
۲۳۲	ساختار محتوایی
۲۳۵	آسیب‌شناسی اشعار پایداری
۲۳۷	آسیب‌شناسی
۲۳۸	۵-۱- آسیب‌های بیرون‌متنی و عدم اعتدال در عناصر شعر
۲۴۱	۵-۱-۱- آسیب‌های زبانی
۲۴۱	۵-۱-۱-۱- سهل‌انگاری در دستور زبان
۲۴۴	۵-۱-۱-۲- کاربرد نادرست نشانه‌های بیداری در شعر
۲۵۰	۵-۱-۱-۳- ازدحام واژه‌های بیگانه
۲۵۳	۵-۱-۲- آسیب‌های محتوایی
۲۶۰	۵-۲- آسیب‌های بیرون‌متنی
۲۶۰	۵-۲-۱- نقد
۲۶۴	۵-۲-۲- مخاطب‌شناسی
۲۶۹	۵-۲-۳- شتاب‌زدگی در نشر
۲۷۲	خلاصه فصل پنجم
۲۷۲	آسیب‌های زبانی
۲۷۱	آسیب‌های محتوایی
۲۷۴	آسیب‌های بیرون‌متنی
۲۷۵	شاعران پایداری و نقد آثار
۲۷۷	شاعران پایداری
۲۸۰	۶-۱- طاهره صفارزاده

- ۲۸۱ ۶-۱-۱- فرم، موسیقی، زبان
- ۲۸۴ ۶-۱-۲- اندیشه، محتوا، عاطفه
- ۲۸۷ ۶-۲- حمید سبزواری
- ۲۸۸ ۶-۲-۱- فرم، موسیقی، زبان
- ۲۹۰ ۶-۲-۲- اندیشه، محتوا، عاطفه
- ۲۹۳ ۶-۳- سیدعلی موسوی گرمارودی
- ۲۹۵ ۶-۳-۱- فرم، موسیقی، زبان
- ۲۹۷ ۶-۳-۲- اندیشه، محتوا، عاطفه
- ۳۰۰ ۶-۴- علی دایم دامغانی
- ۳۰۱ ۶-۴-۱- فرم، موسیقی، زبان
- ۳۰۴ ۶-۴-۲- اندیشه، محتوا، عاطفه
- ۳۰۷ ۶-۵- سیدحسن حسینی
- ۳۰۸ ۶-۵-۱- فرم، موسیقی، زبان
- ۳۱۱ ۶-۵-۲- اندیشه، محتوا، عاطفه
- ۳۱۴ ۶-۶- قیصر امین‌پور
- ۳۱۵ ۶-۶-۱- فرم، موسیقی، زبان
- ۳۱۹ ۶-۶-۲- اندیشه، محتوا، عاطفه
- ۳۲۱ ۶-۷- سلمان قنبرهراتی
- ۳۲۲ ۶-۷-۱- فرم، موسیقی، زبان
- ۳۲۵ ۶-۷-۲- اندیشه، محتوا، عاطفه
- ۳۲۸ ۶-۸- علی‌رضا قزو
- ۳۲۹ ۶-۸-۱- فرم، موسیقی، زبان
- ۳۳۲ ۶-۸-۲- اندیشه، محتوا، عاطفه
- ۳۳۴ جمع‌بندی مباحث
- ۳۳۴ سیر تکوینی شعر پایداری
- ۳۴۹ منابع و مآخذ

هر ملت، هر نژاد و تمدن خویش را به گونه‌ای خاص و در شکل و شمایلی ریخته به جهان عرضه می‌کند. فرهنگ و تمدن ایرانی نیز در سوره‌های گوناگون هنری، خود را به جهانیان معرفی کرده است. در این میان شعر جایگاه ویژه‌ای دارد و هنوز هم جزء تأثیرگذارترین هنرها در جامعه است. شعر از دیرباز نمودار تعقل، اندیشه، عرفان و بینش عمیق ایرانیان بوده است. شعر عالی‌ترین شکل زبان عاطفی است و شاعر در پی ثبت و جاودانه کردن تجربی است. در نظر او بیش‌ترین ارزش را دارد. کار او نظم دادن به اندیشه‌هایی است که در بیش‌تر ذهن‌ها مغشوش و سردرگمند. شعر موهبۀ زنده، پویا و محصول نوع نگرش شاعر به جهان و شرایط خاص اقلیمی، فرهنگی، سیاسی و اجتماعی زمان اوست.

انقلاب‌ها و جنگ‌ها از جمله حوادثی هستند که تحولی شگرف و بنیادین در آثار ادبی ایجاد می‌کنند. با شروع قیام امام خمینی (ره) و ظهور انقلاب، در ادبیات این کشور نیز تغییراتی به وجود آمد و جامعه ادبی در جست‌وجوی شعری

برآمد که در برابر تحولات اجتناب‌ناپذیر جامعه دگرگون شده و با نیازهای تازه جامعه هماهنگ گردد. شعر پایداری - که از مهم‌ترین جریان‌های شعری معاصر است - پس از انقلاب، در سال‌های دفاع مقدس به بالندگی خود رسید و با مضامین بلندی چون ایستادگی در برابر دشمن، میهن‌پرستی، تهییج، تبلیغ، ایثار، شهادت و... مفهوم اصلی شعر پایداری را در خود شکار کرد. از دوران دفاع مقدس به عنوان مهم‌ترین سال‌های شعر پایداری می‌توان یاد کرد. پس از جنگ نیز این جریان شعری را ادامه سیر خود به حفظ آرمان‌ها، وحدت، هم‌دردی با سایر ملت‌های ستم‌دیده، به‌ویژه جامعه جهانی اسلام و موعودگرایی توبه‌رسان داد.

این مجموعه علمی دارد. با در نظر گرفتن سه دوره، به جریان‌شناسی «شعر پایداری» ایران در نیم قرن (از سال ۱۳۴۲ تا ۱۳۹۲) پردازد:

۱- ادبیات پایداری در عصر قیام: سه دهه ۵۷ تا پیش از دفاع مقدس: این کتاب با پیش‌درآمدی، سال ۱۳۴۲ را مبدأ پژوهش خود قرار می‌دهد؛ یعنی قیام پانزده خرداد و شروع رسمی نهضت امام خمینی (ره).

۲- ادبیات پایداری در دوره هشت سال دفاع مقدس: این دوره محور تطبیق است؛ شعر پایداری پیش از دفاع مقدس چگونه بود؟ پس از آن چه تغییراتی پذیرفت؟

۳- ادبیات پایداری پس از جنگ هشت ساله تا سال ۱۳۹۲.

انقلاب اسلامی و در پی آن دفاع مقدس با ایجاد فضایی

جدید، قلمرو تازه‌ای، به آفرینش‌های شعری گشود و درحالی که به دایره واژگانی شعر فارسی می‌افزود؛ به عنوان جریانی سیاسی، فکری و اجتماعی بر محتوا و درون‌مایه اشعار پایداری تأثیر گذاشت و به ترغیب و تشویق مقاومت و پیروزی پرداخت؛ پس از جنگ نیز در پی انتقال حقایق، به نسل‌های آینده وجهان بشریت برآمد.

این کتاب با تکیه بر پژوهش‌های پیشین و ارج نهادن بدان‌ها، کوشش دیگری است که برای شناخت «نیم قرن شعر پایداری معاصر ایران» صورت می‌گیرد. نام بسیاری از شاعران شاخص پایداری، در این مجموعه ذکر شده و اگر شاعری از قلم افتاده یا از آثار برخی کم‌تر استفاده شده، به دلیل گستردگی آثار و فراوانی شاعران این جریان، بی‌است. در ویرایش نهایی نیز، برای کم‌شدن حجم کتاب، برخی از نمونه‌های شعری حذف شده‌است.